

Κράτος παραστρατιωτικών οργανώσεων

Joshua Craze

Τον περασμένο Απρίλιο οι Δυνάμεις Ταχείας Υποστήριξης (ΔΤΥ) συγκρούστηκαν με τον στρατό στο Χαρτούμ,¹ ξεκινώντας έναν εμφύλιο πόλεμο που βύθισε το Σουδάν σε ανθρωπιστική κρίση. Πάνω από δέκα εκατομμύρια άνθρωποι έχουν εκτοπιστεί και σχεδόν η μισή χώρα αντιμετωπίζει συνθήκες ακραίας πείνας. Για τα αντιμαχόμενα στρατόπεδα, η καταστροφή αποδείχθηκε επικερδής: και οι δύο κατέσχεσαν ανθρωπιστικούς πόρους, φορολόγησαν τα κονβόι ανθρωπιστικής βοήθειας και λεηλάτησαν τον άμαχο πληθυσμό.² Οι ΔΤΥ, που κάποτε ήταν μια εθνοτικά συγκροτημένη παραστρατιωτική οργάνωση πιστή στον Ομάρ αλ Μπασίρ, τον δικτάτορα που κυβέρνησε τη χώρα από το 1989 έως το 2019, έχουν αρχίσει να μετασχηματίζονται σε μια υπερεθνική οικονομική αυτοκρατορία. Έχουν ήδη στα χέρια τους μια εταιρεία εξόρυξης χρυσού που έχει εξωχώρια έδρα στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και δυνάμεις που έχουν αναπτυχθεί στη Λιβύη και την Υεμένη. Προκειμένου να ολοκληρώσει αυτόν τον

μετασχηματισμό, η ομάδα επιδιώκει πλέον να καταλάβει την εξουσία στο κράτος που τη δημιουργήσε.

Οι παραστρατιωτικές οργανώσεις συχνά εκλαμβάνονται ως ένδειξη αδύναμης ή ανύπαρκτης κρατικής εξουσίας, προϊόν της δράσης αποστατών που εκμεταλλεύονται το κενό που αφήνει η κατάρρευση του κράτους. Μια τέτοια αφήγηση θα μπορούσε να αναπτυχθεί με αναφορά σε έναν κατάλογο πεσόντων δικτατόρων –από τον Μοχάμεντ Σιάντ Μπαρέ στη Σομαλία, τον Σαντάμ Χουσεΐν στο Ιράκ, έως τον Μουαμάρ Καντάφι στη Λιβύη– των οποίων η καθαίρεση φάνηκε να σηματοδοτεί την κατάρρευση του κράτους και την ανάδυση παραστρατιωτικών ομάδων που λεηλατούν τα απομεινάρια του. Ωστόσο, αυτά τα θεολογικά διδάγματα περί της «πτώσης του ανθρώπου» για τα δεινά που πλήττουν μια κοινωνία μετά την κατάρρευση του κράτους συσκοτίζουν περισσότερα από όσα αποκαλύπτουν. Η πραγματικότητα είναι ότι πολλές παραστρατιωτικές οργανώσεις που δρουν σήμερα ανά την υφήλιο δημιουργήθηκαν από τα ίδια τα κράτη. Μετά τις οικονομικές κρίσεις της δεκαετίας του 1980, κυβερνήσεις που αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα χρέους βρήκαν στις παραστρατιωτικές οργανώσεις έναν αποτελεσματικό τρόπο ελέγχου των ξεσηκωμένων πληθυσμών.

Η ιστορία του Σουδάν είναι παραδειγματική. Όταν ο Μπασίρ κατέλαβε την

1. Βλ. J. Craze, «Gunshots in Khartoum», *NLR Sidecar*, 17 Απριλίου 2023 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://newleftreview.org/sidecar/posts/gunshots-in-khartoum>).

2. L.V. Bernal Moncada, A. Larsen, A. Kolmakov, T. Wanjala, V. Darracq, «Final report of the Panel of Experts submitted in accordance with paragraph 2 of resolution 2620 (2023)», 15 Ιανουαρίου 2024, Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1591/panel-of-experts/reports>).

εξουσία με πραξικόπημα,³ βρέθηκε αντιμέτωπος με τη λιτότητα που επέβαλε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και έναν δαπανηρό εμφύλιο πόλεμο στο νότιο τμήμα της χώρας. Η λύση του και για τα δύο προβλήματα ήταν η επινόηση μιας ανθεκτικής μορφής κράτους παραστρατιωτικών οργανώσεων.⁴ Ο Μπασίρ ιδιωτικοποίησε μεγάλο μέρος του κράτους, πουλώντας το φτηνά στους κολλητούς του στους μηχανισμούς ασφαλείας, ενώ ταυτόχρονα απέσυρε κρατικές υπηρεσίες από την περιφέρεια της χώρας. Επιπλέον, ιδιωτικοποίησε τον εμφύλιο πόλεμο, αναθέτοντας το μεγαλύτερο μέρος των εχθροπραξιών σε εθνικά συγκροτημένες παραστρατιωτικές οργανώσεις. Αυτές οι δυνάμεις εξασφάλισαν τον έλεγχο των πετρελαιοπηγών του Σουδάν, ενώ πλούτισαν μέσω λεηλασιών και εκβιασμών. Το επιχειρηματικό μοντέλο λεηλασίας του Μπασίρ ήταν ένα ζοφερό ανάλογο των καλά τεκμηριωμένων νεοφιλελεύθερων ιδιωτικοποιήσεων που εφαρμόστηκαν στον Παγκόσμιο Βορρά τη δεκαετία του 1990, και οδήγησε στη βίαιη αστυνόμευση των πληθυσμών που εγκαταλείφθηκαν από το κράτος.

Σήμερα, η απόπειρα των Δυνάμεων Ταχείας Υποστήριξης (ΔΤΥ) να καταλάβουν την εξουσία στο Σουδάν είναι μόνο ένα παράδειγμα από μια σειρά πρόσφατων εκστρατειών παραστρατιωτικών οργανώσεων που αμφισβήτησαν την κρατική εξου-

σία σε ολόκληρο τον κόσμο. Όπως ακριβώς και τα κράτη που επιχειρούν να ανατρέψουν, οι σύγχρονες παραστρατιωτικές οργανώσεις δρουν στα σταυροδρόμια των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων, ελέγχοντας τη ροή των πόρων –χρυσού στο Σουδάν και την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (CAR), και πετρελαίου στη Λιβύη– και εκμεταλλεύονται τους πληθυσμούς που βρίσκονται υπό την εξουσία τους. Ωστόσο, ακόμη κι αν αυτές οι παραστρατιωτικές οργανώσεις έχουν αμφισβητήσει το κράτος, αυτό δεν θα πρέπει να μας εμποδίσει να δούμε ότι ταυτόχρονα έχουν συμβάλει στη διαίονιση της κρατικής εξουσίας.⁵

Αυτές οι διεργασίες έρχονται σε αντίθεση με τις κανονιστικές παραδοχές της φιλελεύθερης ειρηνευτικής διαδικασίας, οι οποίες διέπουν τις τυποποιημένες, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, διαδικασίες Μεταρρύθμισης του Τομέα Ασφαλείας (ΜΤΑ) σε κάθε διευθέτηση μετά από πολεμικές συγκρούσεις στον Παγκόσμιο Νότο. Ο κεντρικός πυλώνας της ΜΤΑ είναι ότι το κράτος θα πρέπει να διαθέτει έναν ενιαίο στρατό και το μονοπώλιο της βίας εντός της επικράτειάς του.⁶ Το σύνθημά της θα μπορούσε κάλλιστα να είναι: *όπου υπάρχουν παραστρατιωτικές οργανώσεις, δεν υπάρχει κράτος*. Αυτή η υπόθεση έχει επανειλημμένα αποδειχθεί λανθασμένη. Στο Νότιο Σουδάν, για παράδειγμα –πέντε χρόνια πλέον από την έναρξη μιας διαδικασίας ΜΤΑ που ξεκίνησε μετά τον εμφύλιο πόλεμο– το κρά-

3. . Craze, «Prelude to a Coup», *n+1* τ. 46, 17 Οκτωβρίου 2021 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.nplusonemag.com/issue-46/politics/prelude-to-a-coup/>).

4. E. Thomas και M.E. Gizouli, «Creatures of the Deposed: Connecting Sudan's Rural and Urban Struggles», *African Arguments*, 11 Νοεμβρίου 2021 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://africanarguments.org/2021/11/creatures-of-the-deposed-connecting-sudans-rural-and-urban-struggles/>).

5. (σ.τ.μ.) Θα ήταν ίσως ορθότερο ο συγγραφέας να πει ότι οι παραστρατιωτικές οργανώσεις αμφισβήτησαν και ανέτρεψαν κυβερνήσεις και κρατικούς μηχανισμούς, αλλά όχι την ίδια την κρατική εξουσία, για να γίνει πιο ξεκάθαρη η θέση του.

6. Ψήφισμα 2553 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n20/341/22/pdf/n2034122.pdf>).

τος κυβερνά πολλαπλασιάζοντας τις παραστρατιωτικές οργανώσεις. Οι παραστρατιωτικές οργανώσεις όχι μόνο δεν εμπόδισαν το κράτος να λειτουργήσει αποτελεσματικά, αλλά αποδείχθηκαν απαραίτητες για τη συνέχιση της ύπαρξής του.

Πράγματι, οι σημερινές παραστρατιωτικές οργανώσεις, που είναι ταυτόχρονα στρατοί υποστηριζόμενοι από το κράτος και ιδιωτικοί οικονομικοί φορείς, αποτελούν την κύρια πολιτική δύναμη που οργανώνει μεγάλο μέρος του κόσμου μας, ακόμη και αν το διεθνές σύστημα εξακολουθεί να υποστηρίζει ότι το έθνος-κράτος είναι η λειτουργική πολιτική μονάδα του. Αυτές οι πολιτοφυλακές δεν αποτελούν παρεκκλίσεις, ούτε είναι κατάλοιπα παρωχημένων μορφών κοινωνικής οργάνωσης. Ευδοκιμούν εξαιτίας του τρόπου με τον οποίο τα έθνη-κράτη εντάσσονται στη σύγχρονη παγκόσμια οικονομία.

Το 1919, ο Μαξ Βέμπερ μπορούσε με σιγουριά να υποστηρίξει ότι το κράτος είναι η κοινότητα «που διεκδικεί το μονοπώλιο της νόμιμης χρήσης φυσικής βίας εντός μιας δεδομένης επικράτειας».⁷ Ακόμα και ως κανονιστική αξίωση –για να μην αναφερθούμε στην πολιτική πραγματικότητα– αυτή ήταν μια σχετικά νέα ιδέα. Για μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής ιστορίας, παραστρατιωτικές οργανώσεις και άλλοι μη κρατικοί στρατιωτικοί παράγοντες έπαιζαν ρόλο στην κρατική πολιτική.⁸ Η φεουδαρχική στρατιωτική κινητοποίηση, για παράδειγμα, βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στη συγκρότηση συμμαχιών από αριστοκρατικούς οίκους και τις στρατιωτικές τους δυνάμεις. Όταν αυτό το σύστημα κατέρρευσε, αντικαταστάθηκε από μια αγορά μισθοφόρων, όπου

η πρόσβαση στη στρατιωτική ισχύ εξαρτιόταν από τα διαθέσιμα κεφάλαια. Μέχρι τον 18ο αιώνα, το μισό στράτευμα της Πρωσίας αποτελείτο από μισθοφόρους, και όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, με εξαίρεση την Ελβετία, βασίζονταν σε ξένους μαχητές. Αυτοί οι μισθοφόροι προέρχονταν μερικές φορές από ιδιωτικούς στρατούς. Εξίσου συχνά, οι Ευρωπαίοι ηγεμόνες νοίκιαζαν τις δικές τους δυνάμεις σε άλλους βασιλείς.

Η ιδιωτικοποιημένη βία επέτρεπε στο κράτος να ενεργεί με σχετική ατιμωρησία. Σε περιόδους συγκρούσεων, οι ιδιώτες είχαν την άδεια να επιτίθενται στους εχθρούς του κράτους, ενώ μπορούσαν να αποκηρυχθούν αν δημιουργούσαν προβλήματα στους προστάτες τους. Οι Ελισαβετιανοί Θαλασσόλυκοι (Sea Dogs) πέρασαν το δεύτερο μισό του δέκατου έβδομου αιώνα λεηλατώντας και εκβιάζοντας τις αποικιακές πόλεις της Ισπανίας, αποκομίζοντας στους χρηματοδότες τους στο Λονδίνο, συμπεριλαμβανομένης της βασιλίσσας, ένα ικανοποιητικό κέρδος. Όταν ένας από τους πιο διάσημους Θαλασσόλυκους, ο Γουόλτερ Ράλεϊ, επιτέθηκε σε υπερβολικά πολλούς αποικιακούς οικισμούς, τον εκτέλεσαν για να εξευμενίσουν τον Ισπανό πρεσβευτή.

Πριν από τον 19ο αιώνα, η ιδιωτική βία δεν ερχόταν σε αντίθεση με τη βία του κράτους, αλλά συχνά αποτελούσε μέσο έκφρασής της. Πίσω από τους ληστές, για να παραφράσουμε τον Γάλλο ιστορικό Φερνάν Μπρωντέλ,⁹ στέκονταν οι άρχοντες που τους χρηματοδοτούσαν. Οι κουρσάροι και οι μισθοφόροι ήταν μόνο δύο τύποι μη κρατικών ένοπλων φορέων που συναντούσε κανείς στην Ευρώπη. Θα μπορούσε επίσης να αναφερθεί κανείς στις εμπορικές εταιρείες (μεταξύ άλλων στη Βρετανική και την

7. M. Weber, *Charisma and Disenchantment: The Vocation Lectures*, NYRB Classics, 2020.

8. J. E. Thomson, *Mercenaries, Pirates & Sovereigns*, Princeton University Press, 1996.

9. F. Braudel, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II*, University of California Press, 1996.

Ολλανδική Εταιρεία Ανατολικών Ινδιών), στους ληστές, στις θρησκευτικές ομάδες και στις σχεδόν αδιάκοπες εξεγέρσεις ενάντια στη βίαιη απόσπαση πόρων από το κράτος.

Το ίδιο το κράτος ήταν απλώς μία από τις πολλές μορφές στρατιωτικής εξουσίας που βρίσκονταν σε ανταγωνισμό μεταξύ τους, χωρίς καμία από αυτές να είναι απαραίτητα πιο νόμιμη από κάποια άλλη. Αν το κράτος επικράτησε, αυτό συνέβη επειδή, όπως γράφει ο Τσαρλς Τίλι (Charles Tilly) στο περίφημο άρθρο του για τη δημιουργία κρατών και πολέμων, «μικρές ομάδες εξουσιομανών ανδρών απώθησαν πολλούς ανταγωνιστές και τη μεγάλη λαϊκή αντίσταση για την εξυπηρέτηση των δικών τους σκοπών, προωθώντας άθελά τους τον σχηματισμό των εθνικών κρατών».¹⁰ Στην αφήγηση αυτή, η νομιμοποίηση της κρατικής βίας κατά τον Βέμπερ ήταν το έπαθλο της νίκης, που απονεμήθηκε στην πιο διακεκριμένη ομάδα ληστών. Το κράτος έγινε η μορφή που ανέλαβε τον τρόπο αρπαγής.

Οι άλλες ομάδες έπρεπε να εξαλειφθούν. Μέχρι τον δέκατο ένατο αιώνα, τα κράτη δημιουργούσαν μαζικούς στρατούς επιστράτευσης, οι κουρσάροι απαγορεύτηκαν μετά τη Διακήρυξη του Παρισιού το 1856 και οι νόμοι περί ουδετερότητας εμπόδιζαν τους πολίτες πολλών χωρών να πολεμήσουν στο πλευρό ξένων δυνάμεων. Γράφοντας στον απόηχο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Γερμανός νομικός θεωρητικός Καρλ Σμιτ μπορούσε να ανατρέξει με νοσταλγία στην εγκαθίδρυση του *jus publicum Europeum*: μια διακρατική ευρωπαϊκή τάξη που, όπως υποστήριζε, περιόριζε τον πόλεμο καθιστώντας τον αποκλειστικό προνόμιο των κρατών και έτσι περι-

όριζε τη βαρβαρότητα των θρησκευτικών και φατριαστικών πολέμων του 16ου και 17ου αιώνα.¹¹ Ο Σμιτ αντιλήφθηκε ότι μια τέτοια ευρωπαϊκή τάξη ήταν νοητή μόνο σε σχέση με αυτό που ονόμασε «αχανείς ελεύθερους χώρους» του υπόλοιπου πλανήτη, οι οποίοι θα γίνονταν το πεδίο των μετατοπισμένων ευρωπαϊκών ανταγωνισμών και της ιδιοποίησης της γης και των πόρων. Η ευρωπαϊκή ληστεία άλλαξε έδρα.

Μια από τις νέες έδρες της θα ήταν η Αφρική. Κατά τον 19ο και το πρώτο μισό του 20ού αιώνα, σε πολλά από τα μέρη όπου σήμερα ανθούν παραστρατιωτικές οργανώσεις, το κράτος ήταν συνήθως μια αδύναμη αποικιακή δύναμη κατοχής, που βασιζόταν στο να στρέφει τις υπάρχουσες τοπικές δυνάμεις τη μία εναντίον της άλλης, και είχε ως στόχο να αποσπάσει ό,τι μπορούσε από τους πληθυσμούς που επιχειρούσε να ελέγξει.

Στην περιοχή που αργότερα έγινε το Νότιο Σουδάν, η ιστορία του κράτους είναι η ιστορία της βίαιης ενσωμάτωσης της περιοχής στην παγκόσμια αγορά. Από τον 19ο αιώνα, η περιοχή υπήρξε στόχος διαδοχικών εισβολών από ξένες δυνάμεις. Τους δουλέμπορους, που χρηματοδοτούνταν από το Χαρτούμ, ακολούθησε η τουρκοαιγυπτιακή κατοχή και στη συνέχεια η βρετανική αποικιακή διοίκηση που ξεκίνησε το 1899 και διήρκεσε μέχρι την ανεξαρτησία του Σουδάν το 1956.¹² Τα χαρακτηριστικά αυ-

10. C. Tilly, «War Making and State Making as Organized Crime» στο P. Evans, D. Rueschmeyer και T. Skocpol, *Bringing the State Back In*, Cambridge University Press, 1985.

11. C. Schmitt, *The Nomos of the Earth*, Telos Press Publishing, 2006.

12. (σ.τ.μ.) Η έννοια της «κατοχής από ξένες δυνάμεις» μοιάζει σχετικά αδόκιμη αν εξεταστεί η ιστορία της περιοχής που σήμερα αποτελεί το ανεξάρτητο κράτος του Νότιου Σουδάν. Δεν επρόκειτο για κάποια ενιαία επικράτεια αλλά αποτελούσε μια μεγάλη περιοχή που κατοικούνταν από διαφορετικούς πληθυσμούς. Οι «νείλωτικές» εθνοτικές ομάδες των Ντίνκα, Νουέρ, Σιλούκ και Λούο επεκτάθηκαν από τα

τών των κατοχικών καθεστώτων διέφεραν, αλλά ορισμένα στοιχεία παρέμεναν σταθερά. Από τη σκοπιά του Νότιου Σουδάν, το κράτος ήταν απλώς ένας απεσταλμένος από αλλού, και, όπως και οι ανθρωπιστικές οργανώσεις που δρουν σήμερα στην περιοχή, ήταν υπόλογο στις προτεραιότητες μακρινών κεφαλαίων και όχι στον λαό του Νότιου Σουδάν. Η αποικιακή κυβέρνηση είχε ελάχιστο ενδιαφέρον για την ανάπτυξη της περιοχής. Αντ' αυτού, τα διαδοχικά καθεστώτα εξόπλισαν παραστρατιωτικές δυνάμεις από τις πολλές εθνοτικές ομάδες της περιοχής, στρέφοντας τη μία εναντίον

έλη Σουντ τον 14ο αιώνα σε ολόκληρο το Νότιο Σουδάν, μετά την πτώση των χριστιανικών βασιλείων της Νουβίας και τη διείσδυση των Αράβων εμπόρων στο κεντρικό Σουδάν. Ισχυρότερη «νειλωτική» εθνοτική ομάδα ήταν οι Σιλούκ, που εγκαθίδρυσαν βασίλειο κατά τον 16ο αιώνα. Εντός του 16ου αιώνα εισήλθε στην περιοχή η μη «νειλωτική», προερχόμενη από την κεντρική Αφρική, εθνοτική ομάδα των Αζάντε που εγκαθίδρυσε το μεγαλύτερο βασίλειο στην περιοχή. Στις αρχές του 19ου αιώνα η περιοχή κατακτήθηκε από τουρκοαιγυπτιακές δυνάμεις της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που δεν κατάφεραν όμως να τη θέσουν ουσιαστικά υπό τον έλεγχό τους. Η αδυναμία των οθωμανικών δυνάμεων είχε ως αποτέλεσμα την άσκηση εξουσίας από εμπόρους που είχαν ιδιωτικούς στρατούς και έκαναν εμπόριο ελεφαντόδοντου και σκλάβων. Ο Οθωμανός χεδίβης της Αιγύπτου Ισμαήλ Πασά θορυβημένος από την αυξανόμενη ισχύ του άραβα δουλεμπόρου Αλ Ζουμπαήρ συνεργάστηκε με τους Βρετανούς για να θέσει υπό τον έλεγχό του την περιοχή, πράγμα που τελικά οδήγησε στη βρετανική αποικιακή διοίκηση το 1899. Η «ανεξαρτησία» του Σουδάν το 1956 αποτέλεσε ένα επεισόδιο στη διαδικασία εθνογένεσης στην περιοχή. Το Νότιο Σουδάν κηρύχθηκε ανεξάρτητο κράτος το 2011. Έκτοτε μεσολάβησε εμφύλιος πόλεμος ο οποίος διήρκεσε από το 2013 έως το 2020 και είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο 400.000 ανθρώπων και τον εκτοπισμό 4 εκατομμυρίων. Για τη συγγραφή της υποσημείωσης χρησιμοποιήθηκαν τα σχετικά λήμματα της Wikipedia στην αγγλική γλώσσα.

της άλλης, ενώ χρησιμοποιούσαν περιπολίες για να στρατολογούν διά της βίας και να επιβάλλουν την καταβολή της δεκάτης (τακτική που χρησιμοποιούσαν τόσο οι Σουδανοί δουλέμποροι όσο και οι Βρετανοί αποικιοκράτες αξιωματικοί). Οι τοπικοί ηγέτες εργαλειοποίησαν το αποικιακό καθεστώς, χρησιμοποιώντας τα όπλα και τους πόρους του για να κατατροπώσουν τους ανταγωνιστές και να τιμωρήσουν τους αντιστεκόμενους πληθυσμούς. Ήταν επικερδές να έχεις καλές σχέσεις με τον μεγαλύτερο ληστή της περιοχής.

Η αποικιακή βία συχνά ακολουθούσε τα μονοπάτια που δημιουργούσαν οι ανάγκες του διεθνούς εμπορίου. Όπως έχει δείξει ο Peer Schouten, η αύξηση της ευρωπαϊκής ζήτησης για ελεφαντόδοντο τον δέκατο ένατο αιώνα οδήγησε στη δημιουργία μεγάλων εμπορικών οδών στην Κεντρική Αφρική.¹³ Τα караβάνια που μετέφεραν ελεφαντόδοντο και άλλους πόρους απαιτούσαν ασφάλεια, η οποία απαιτούσε την πληρωμή αμοιβών προστασίας. Ολόκληρες κοινότητες εγκατέλειπαν τους τόπους τους για να τοποθετηθούν καλύτερα σε κρίσιμους κόμβους αυτού του συστήματος μεταφορών, και αναδύθηκε μια ελίτ που βρισκόταν κατά μήκος των διαδρομών του ελεφαντόδοντου. Η είσοδος του αποικιακού κεφαλαίου δεν ενδυνάμωσε απλώς ορισμένες κοινότητες εις βάρος άλλων (οι οποίες δέχθηκαν επιθέσεις, τέθηκαν υπό έλεγχο ή εκτοπίστηκαν), αλλά άλλαξε ριζικά την άσκηση της πολιτικής εξουσίας, η οποία προσανατολίστηκε γύρω από μια οικονομία *hongo* (δεκάτη διέλευσης). Αντί να συγκροτείται από τις εσωτερικές δυναμικές της κοινότητας, η πολιτική εξουσία έγκειτο στην αξιοποίηση και εκμετάλλευση εξωτερικών δυνάμεων. Ο Σούτεν το βλέπει αυτό

13. P. Schouten, *Roadblock Politics*, Cambridge University Press, 2022.

ως μια διαδικασία «εξωστρέφειας», έναν όρο που επινόησε ο Γάλλος πολιτικός επιστήμονας Ζαν-Φρανσουά Μπαγιάρ για να περιγράψει τον τρόπο με τον οποίο οι αφρικανικές ελίτ, αντί να βρίσκονται υπό την κυριαρχία της υποτελούς θέσης της ηπείρου εντός της παγκόσμιας οικονομίας, κατέληξαν να συμμετέχουν ενεργά σε αυτήν, επαναπροσδιορίζοντας τη υποτελή θέση τους προς όφελος τους.

Σε ορισμένες περιοχές της Κεντρικής Αφρικής, η οικονομία *hongo* έφτασε στο τέλος της στα τέλη του 19ου αιώνα λόγω της δημιουργίας μεγάλων έργων υποδομής –συμπεριλαμβανομένων των σιδηροδρόμων– με τα οποία οι αποικιοκρατικές δυνάμεις απέκτησαν τον έλεγχο των μεταφορικών οδών. Σε μια ολλανδική γελοιογραφία του Λεοπόλδου Β΄ της περιόδου, ο ιδρυτής και μοναδικός διοικητής του Ελεύθερου Κράτους του Κονγκό απεικονίζεται ως χειριστής ενός μπλόκου, ενώ το αποικιακό κράτος μοιάζει να λειτουργεί ως κύκλωμα προστασίας, φορολογώντας το εμπόριο και εκμεταλλευόμενο τους πολίτες με τρόπο παρόμοιο με αυτόν μιας σύγχρονης παραστρατιωτικής οργάνωσης.

Στην περιοχή που αργότερα θα γινόταν η Κεντροαφρικανική Δημοκρατία (ΚΑΔ), το γαλλικό κράτος κυβέρνησε έμμεσα ενισχύοντας ηγέτες παραστρατιωτικών οργανώσεων, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τα όπλα των αποικιοκρατών για να υποδουλώσουν και να φορολογήσουν τους πληθυσμούς που βρίσκονταν υπό τον έλεγχό τους. Όπως υποστηρίζει η Λουίζα Λόμπαντ, το αποικιακό κράτος, όπως και οι ηγέτες της παραστρατιωτικής οργάνωσης που ενίσχυε, ενδιαφερόταν περισσότερο για την απόσπαση αξίας από την κυκλοφορία των ανθρώπων και των αγαθών παρά για την εγκαθίδρυση μιας οριοθετη-

μένης επικράτειας και τη διατήρηση του μονοπωλίου της βίας.¹⁴

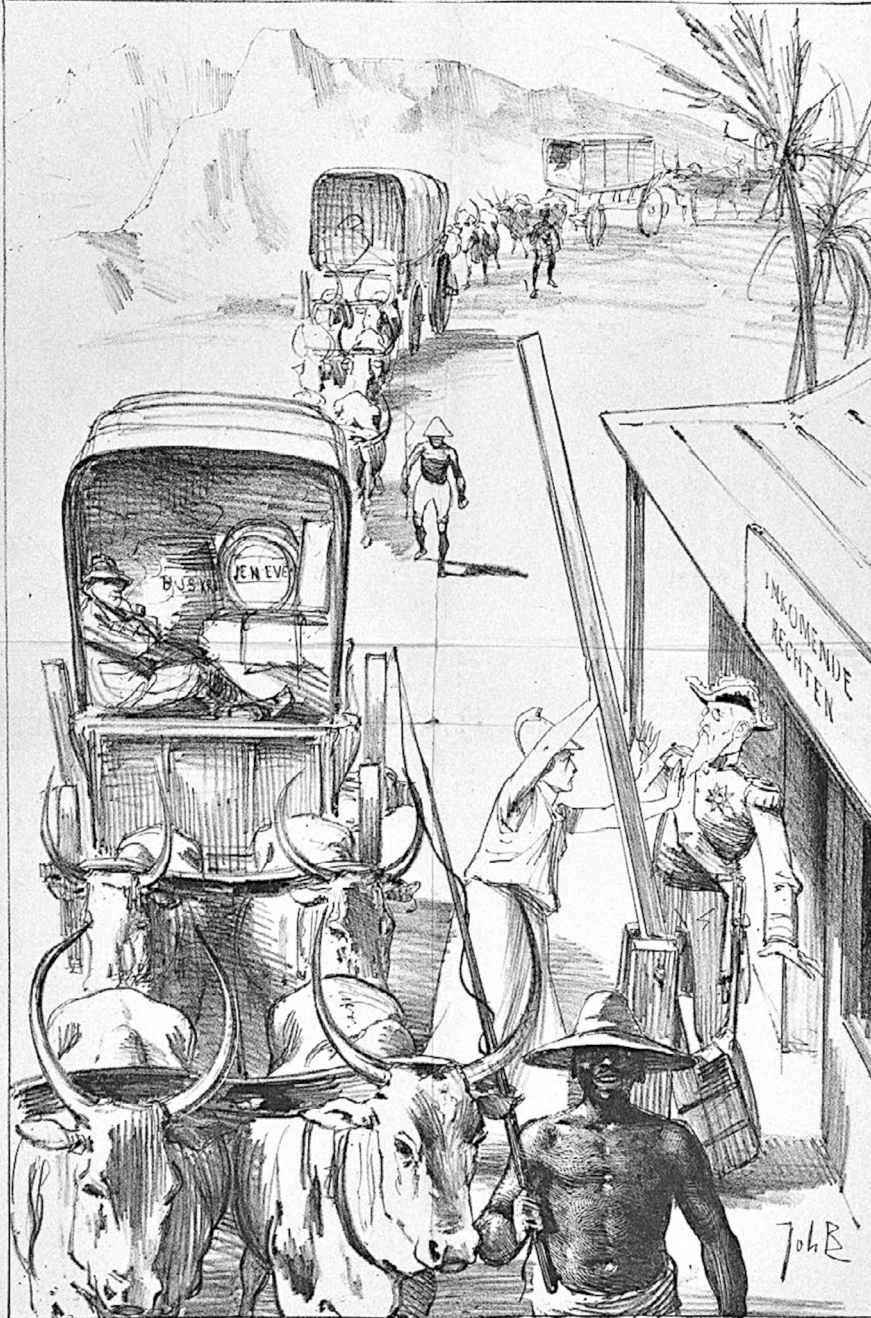
Αυτές οι αποικιακές ιστορίες δεν περιλαμβάνουν τα πάντα, αλλά είναι ενδεικτικές. Δείχνουν ότι οι παραστρατιωτικές οργανώσεις, κάθε άλλο παρά αποτελούν εξαίρεση σε μια αδιάρρηκτη ιστορία της βεμπεριανής κρατικής διαχείρισης, αντίθετα αποτελούν κομμάτι μιας μακροχρόνιας περιόδου κατά την οποία τα κράτη συχνά ανέθεταν τις πολεμικές επιχειρήσεις σε τοπικές παραστρατιωτικές οργανώσεις, οι οποίες ταυτόχρονα αξιοποιούσαν τις ξένες εισβολές και αντιστέκονταν σε αυτές. Πολλές από τις περιοχές όπου σήμερα συναντά κανείς το κράτος των παραστρατιωτικών οργανώσεων φέρουν τα σημάδια τέτοιων ιστοριών. Ίσως αυτές οι ιστορίες υποδηλώνουν ακόμη ότι το μονοπώλιο του κράτους στη βία ήταν μόνο μια σύντομη περίοδος στην ευρωπαϊκή ιστορία – μια περίοδος με συγκεκριμένες γεωπολιτικές συντεταγμένες που τώρα αποσυντίθενται.

Ένα βασικό χαρακτηριστικό των σύγχρονων παραστρατιωτικών οργανώσεων είναι ότι, αν και συχνά υποστηρίζονται από το κράτος, η νομιμοποίησή τους αντλείται σχεδόν πάντα από την τοπική κοινωνία. Οι ρίζες των ΔΤΥ του Σουδάν εντοπίζονται στις παραστρατιωτικές ομάδες Janjaweed (μια σύνθετη λέξη στη σουδανική αραβική που σημαίνει περίπου «καβαλάρηδες του διαβόλου») του Νταρφούρ. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, κατά διαστήματα σημειώνονταν συγκρούσεις μεταξύ κυρίως εγκατεστημένων αγροτικών μη αραβικών πληθυσμών και νομαδικών κτηνοτροφικών αραβικών ομάδων, πολλές από τις οποίες είχαν εγκαταλείψει το Τσαντ λόγω της ξηρασίας κατά τη διάρ-

14. L. Lombard, *State of Rebellion. Violence and Intervention in the Central African Republic*, Bloomsbury, 2016.

Nederland ter Congo-conferentie.

BIJVOEGSEL van de Amsterdamer, Weekblad voor Nederland, van 20 Juli 1890.

Stoomdrukkery Ellerman, Harms & Co.

De maagd en de tolgaarder.

«Η παρθένα και ο εισπράκτορας διοδίων». Ολλανδική γελοιογραφία που απεικονίζει τον Λεοπόλδο Β΄ ως χειριστή μπλόκου. Πηγή: Εφημερίδα *De Amsterdamer* (20/6/1890)

κεια της δεκαετίας του 1980. Το 2003 αυτές οι συγκρούσεις χαμηλής έντασης μετασηματίστηκαν λόγω της έναρξης της εξέγερσης στο Νταρφούρ, όταν μη αραβικές ομάδες εξεγέρθηκαν διαμαρτυρόμενες ενάντια στην περιθωριοποίησή τους από την κυβέρνηση του Μπασίρ.

Το Χαρτούμ παρείχε πολιτική και στρατιωτική υποστήριξη στους Άραβες κτηνοτρόφους, δημιουργώντας τις παραστρατιωτικές οργανώσεις Janjaweed. Με αυτή την κίνηση, ο Μπασίρ μετέτρεψε μια πολιτική διαμάχη σε εθνοτική διάκριση, χρησιμοποιώντας την ως μέσο για τη διεξαγωγή ενός φθηνού πολέμου κατά των ανταρτών. Ο έλεγχος του Μπασίρ επί των Janjaweed δεν ήταν ποτέ απόλυτος. Ενώ διεξήγαγαν τον πόλεμό του, σκοτώνοντας αμάχους, λεηλατώντας ζώα και εκτοπίζοντας περίπου δύο εκατομμύρια κατοίκους του Νταρφούρ, το έκαναν για δικό τους όφελος, καταλαμβάνοντας μη-αραβικές περιοχές και δολοφονώντας τους πολιτικούς τους αντιπάλους. Μέχρι το 2013 η δυσανεμία μεταξύ των Janjaweed αυξανόταν, καθώς απαιτούσαν έργα ανάπτυξης –σχολεία και νοσοκομεία– από την κεντρική κυβέρνηση, όπως και οι πρώην εχθροί τους στις αντάρτικες ομάδες των Νταρφούρι. Ο Μπασίρ απάντησε περιθωριοποιώντας ή φυλακίζοντας βασικούς ηγέτες των Janjaweed και προωθώντας τον Μοχάμεντ Χαμντάν Ντάγκλο, με το παρατσούκλι Χεμέντι, έναν νεαρό έμπορο καμήλων που είχε γίνει αρχηγός παραστρατιωτικής οργάνωσης, για να διοικήσει μια επίσημη εκδοχή των Janjaweed, τις ΔΤΥ, των οποίων τα πρώτα έξι χιλιάδες μέλη προέρχονταν σε μεγάλο βαθμό από τη δική του φατρία Mahariya της αραβικής φυλής Rizeigat και της οποίας η ηγεσία αποτελείτο από μέλη της οικογένειάς του.

Στο Νότιο Σουδάν, οι παραστρατιωτικές ομάδες που χρησιμοποιούνται από την κυβέρνηση έχουν επίσης τοπικές πηγές νομιμοποίησης. Μετά την ειρηνευτική συμφωνία του 2005 που έθεσε τέλος στον εικοσιδύαχρονο εμφύλιο πόλεμο του Σουδάν, το Λαϊκό Απελευθερωτικό Κίνημα/Στρατός του Σουδάν (SPLM/A), το οποίο είχε πολεμήσει κατά του Χαρτούμ και ετοιμαζόταν να αναλάβει την περιφερειακή κυβέρνηση του Νότου, αντιμετώπισε ένα πρόβλημα. Η μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη στο Νότιο Σουδάν δεν ήταν το SPLA (τότε η στρατιωτική πτέρυγα του SPLM) αλλά οι παραστρατιωτικές οργανώσεις των Νουέρ –της δεύτερης μεγαλύτερης εθνοτικής ομάδας της περιοχής– τις οποίες το Χαρτούμ είχε χρησιμοποιήσει για να ελέγχει τις πετρελαιοπηγές. Ο Σάλβα Κίιρ, ο επικεφαλής του SPLM, φοβόταν ότι ο Μπασίρ θα χρησιμοποιούσε αυτές τις παραστρατιωτικές ομάδες για να διαταράξει το δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία του Νότου που είχε προγραμματιστεί για το 2011. Έτσι, το 2006, με τα έσοδα από το πετρέλαιο να εισρέουν στην περιφερειακή κυβέρνηση του Νότου, ο Κίιρ εξαγόρασε τις πολιτοφυλακές,¹⁵ προσφέροντάς τους θέσεις στον εθνικό στρατό. Αυτή η ενσωμάτωση ήταν τυπική παρά ουσιαστική, με τις παραστρατιωτικές οργανώσεις να παραμένουν πιστές στους δικούς τους ηγέτες. Πολλοί διοικητές του SPLM φοβούνταν αυτές τις νεοεναγμένες δυνάμεις. Χάνοντας την εμπιστοσύνη τους στον στρατό, άρχισαν να οργανώνουν μονοεθνοτικές παραστρατιωτικές ομάδες σε περιοχές που κατοικούνταν από τους Ντίνκα, τη μεγαλύτερη εθνοτική ομάδα του Νότιου Σουδάν, στην οποία ανήκει και

15. J. Craze, «The War They Call Peace», *New Left Review Sidecar*, 9 Ιουλίου 2021 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://newleftreview.org/sidecar/posts/the-war-they-call-peace>).

ο Κίρ. Αυτές οι παραστρατιωτικές ομάδες αποτελούνταν από τους *gelweng*, τους κτηνοτρόφους-φρουρούς που προστατεύουν τα πολύτιμα κοπάδια των Ντίγκα.

Το SPLM είχε ήδη επιχειρήσει να μετατρέψει τους *gelweng* σε βοηθητικά στρατεύματα κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου στο Σουδάν. Μετά την υπογραφή της συμφωνίας του 2005, η διαδικασία αυτή επιταχύνθηκε. Όπλα εισέρρευσαν στις κοινότητες και η καθημερινή ζωή στρατιωτικοποιήθηκε.¹⁶ Οι πολιτικοί ενθάρρυναν τους ψηφοφόρους τους να σκέφτονται πολιτικά με ρητά κοινοτικούς όρους, με τις κυβερνητικές θέσεις να αντιμετωπίζονται ως προσοδοθηρικές θέσεις που πρέπει να διεκδικηθούν. Σύντομα οι στρατιωτικές δυνάμεις του Νότιου Σουδάν οργανώθηκαν σχεδόν εξ ολοκλήρου με βάση τις εθνοτικές διαχωριστικές γραμμές, καθώς άλλες ομάδες αντέγραψαν τον εξοπλισμό των *gelweng* από το SPLM. Όταν ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος στο Νότιο Σουδάν το 2013, αρχικά τέθηκαν αντιμέτωπες οι δυνάμεις των Νουέρ που είχαν απορροφηθεί από τον SPLA με τις εθνοτικές πολιτοφυλακές των Ντίγκα που είχε δημιουργήσει το SPLM, αλλά σύντομα ο πόλεμος εξελίχθηκε σε μια ευρύτερη εθνοτική ανάφλεξη. Ο εμφύλιος πόλεμος έληξε το 2018 με την υπογραφή ειρηνευτικής συμφωνίας – χωρίς όμως να αλλάξει η φύση της στρατιωτικής οργάνωσης στη χώρα.

Η συμφωνία είχε ως κεντρικό άξονα μια διαδικασία MTA που αποσκοπούσε στο να φέρει σε επαφή τα εμπόλεμα μέρη και να συγκροτήσει έναν ενιαίο εθνικό στρατό. Ωστόσο, μετά την υπογραφή της

συμφωνίας συνέβη το αντίθετο: ο αριθμός των παραστρατιωτικών οργανώσεων πολλαπλασιάστηκε. Ο Κίρ, μέχρι τότε πρόεδρος του Νοτίου Σουδάν, ακολούθησε το εγχειρίδιο του Μπασίρ και εκχώρησε τη στρατιωτική ικανότητα της χώρας σε τοπικές παραστρατιωτικές οργανώσεις με μεγαλύτερη νομιμοποίηση επί του εδάφους από ένα καθεστώς στην Τζούμπα που ενδιαφερόταν μόνο για τη διανομή των εσόδων από το πετρέλαιο σε μια στενή κλίκα ελίτ. Αυτές οι πολιτοφυλακές προσφέρουν επίσης στον Κίρ τη δυνατότητα της αποκρήρυξης: μπορεί να ισχυριστεί ότι τηρεί τους όρους της ειρηνευτικής συμφωνίας επειδή η κυβέρνηση μπορεί να αποκηρύξει τις ίδιες τις εκστρατείες των παραστρατιωτικών που χρηματοδοτεί, αποδίδοντάς τις σε διακοινοτικές συγκρούσεις.

Ταυτόχρονα, η κυβέρνηση συμμετέχει με υπερβάλλοντα ζήλο στο θέατρο της Μεταρρύθμισης του Τομέα Ασφαλείας (MTA), το οποίο μετατρέπει σε πολιτικό εργαλείο. Υποστηρίζει τη συγκέντρωση των στρατιωτών της αντιπολίτευσης σε ειδικούς χώρους στρατωνισμού, αλλά αντί να τους πληρώνει μισθούς και να τους παρέχει τροφή, τους αφήνει να λιμοκτονούν, ενώ περιμένουν την ενσωμάτωση στον εθνικό στρατό που δεν θα έρθει ποτέ. Οι διοικητές τους αποδεικνύονται στη συνέχεια εύκολη λεία για το καθεστώς του Κίρ, το οποίο χρησιμοποιεί τα πετροδολάρια του για να τους πληρώσει ώστε να αυτομολήσουν και να σχηματίσουν νέες παραστρατιωτικές δυνάμεις, διχάζοντας περαιτέρω την αντιπολίτευση. Το κράτος πολλαπλασιάζει τις παραστρατιωτικές ομάδες ως μέσο διατήρησης του κεντρικού ελέγχου με τη διάσπαση των περιφερειών της χώρας.

Σε όλο το Κέρας της Αφρικής, τα βεμπεριανά όνειρα των διαδικασιών MTA προσέκρουσαν στην πραγματικότητα του

16. J. Craze, 'And Everything Became War': Warrap State since the Signing of the R-ARCSS, Small Arms Survey, Δεκέμβριος 2022 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-HSBA-Warrap-report.pdf>).

κράτους των παραστρατιωτικών οργανώσεων και καταποντίστηκαν. Στη Σομαλία, ο Σιάντ Μπάρε προήδρευε αυτού που ο Άλεξ ντε Βάαλ αποκάλεσε «κλεπτοκρατία των ραντιέρηδων», μια κυβέρνηση που εξαρτιόταν από τη διανομή εξωτερικών εισροών – ξένης στρατιωτικής βοήθειας και προνομιακών δανείων– στους διοικητές του στρατού και στους ηγέτες των παραστρατιωτικών οργανώσεων που δημιούργησαν τα δικά τους περιφερειακά φέουδα. Ένα σύστημα βίαιων ένοπλων φορέων υποστηριζόμενων από το κράτος –με άλλα λόγια, ένα σύστημα παραστρατιωτικών οργανώσεων– υπήρχε ήδη πριν από την ανατροπή του Μπάρε το 1991. Η κατάρρευση του καθεστώτος του απλώς αποκάλυψε με μεγαλύτερη σαφήνεια τη δομή του συστήματος.

Σήμερα, παρά το γεγονός ότι έχει λάβει πάνω από ένα δισεκατομμύριο δολάρια διεθνούς οικονομικής βοήθειας και εκπαίδευσης, ο εθνικός στρατός είναι ανεπαρκώς εξοπλισμένος και με ελλιπή κίνητρα. Επίσης, αριθμεί περίπου είκοσι επτά χιλιάδες στρατιώτες, αλλά όπως ακριβώς και στο Σουδάν και το Νότιο Σουδάν, ένας μεγάλος αριθμός αυτών των στρατιωτών είναι φαντάσματα – εφευρέθηκαν για να μπορούν οι υπερβολικά πραγματικοί διοικητές τους να εισπράττουν θεαματικούς μισθούς.

Αν κάποιος περιοριζόταν μόνο στην ανάγνωση των εγγράφων της διαδικασίας ΜΤΑ, θα μπορούσε να πιστέψει ότι ο στρατός της Σομαλίας αποτελεί μια εθνική, ενιαία δύναμη. Το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNDP), για παράδειγμα, ισχυρίζεται ότι «οι ομοσπονδιακοί θεσμοί ασφαλείας της Σομαλίας έχουν αυξήσει την επαγγελματική τους ικανότητα να ασκούν πολιτικό και αστικό έλεγχο, να παρέχουν υπηρεσίες ασφαλείας και να συντονίζουν την ομοσπονδιακή προσέγγιση για την ασφάλεια, σύμφωνα με τις αρμοδιό-

τητές τους και τηρώντας τις εγγυήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».¹⁷ Πίσω όμως απ' αυτές τις φλυαρίες, ο σομαλικός στρατός δεν είναι παρά μια συρραφή από παραστρατιωτικές οργανώσεις που παριστάνουν τον εθνικό στρατό. Το 2009, ο στρατός σχεδόν κατέρρευσε ολοκληρωτικά στη σύγκρουσή του με την αλ-Σαμπάαμπ, την ισλαμιστική ένοπλη οργάνωση που διεκδικεί τον έλεγχο της χώρας από την αδύναμη Μεταβατική Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση (ΜΟΚ) στο Μογκαντίσου, η οποία στηρίζεται σε ειρηνευτικές δυνάμεις και τη διεθνή κοινότητα. Μετά την παραλίγο κατάρρευση του στρατού, η κυβέρνηση προσπάθησε να τον αναστήσει, πραγματοποιώντας μια εκστρατεία στρατολόγησης που οργανώθηκε σε κάθε φατρία, επιχειρώντας να εντάξει τις παραστρατιωτικές οργανώσεις στις τάξεις του. Στις συγκρούσεις με την αλ-Σαμπάαμπ, οι μόνες αποτελεσματικές μάχιμες δυνάμεις του στρατού είναι οι παραστρατιωτικές οργανώσεις που παραμένουν πιστές σε τοπικούς ηγέτες.

Αντιμέτωποι με την αποτυχία της διαδικασίας ΜΤΑ στη Σομαλία, οι διεθνείς υποστηρικτές της Μεταβατικής Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης –συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών, της Κένυας και της Αιθιοπίας, που διατηρούν στρατιωτικές δυνάμεις στη χώρα– συζητούν την άμεση χρηματοδότηση παραστρατιωτικών οργανώσεων, εγκαταλείποντας το πολυετές εγχείρημα οικοδόμησης κράτους.¹⁸ Το εγχείρημα, που στηριζόταν στην εξωτερική

17. Βλ. την αναφορά στη διεύθυνση <https://www.undp.org/somalia/projects/security-sector-reform-MTA-and-security-sector-governance-ssg>.

18. Βλ. «Hybrid Conflict, Hybrid Peace: How Militias and Paramilitary Groups Shape Post-Conflict Transitions», UNU CPR, 14 Απριλίου 2020 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://unu.edu/cpr/project/hybrid->

υποστήριξη και τα αντιτρομοκρατικά κονδύλια από ξένες δυνάμεις, έχει ελάχιστα να επιδείξει παρά τα δισεκατομμύρια που δαπανήθηκαν: το κύριο αποτέλεσμα είναι μια κυβέρνηση-καρτέλ που αποτελείται από αντίπαλους που διαγκωνίζονται για τις πληρωμές από τους διεθνείς δωρητές. Η Σομαλία είναι, στην πραγματικότητα, ένα κράτος-παρωδία, μια παρωδία που είναι σκηνοθετημένη υπέρ των συμφερόντων της διεθνούς κοινότητας, και η συνέχιση της επιβίωσής του εξαρτάται από την εξαγορά της αφοσίωσης των διοικητών των παραστρατιωτικών οργανώσεων.

Το κράτος του Ιράκ έχει εσωτερικεύσει καλύτερα τη λογική του κράτους των παραστρατιωτικών οργανώσεων, αλλά μόνο με το να κυριαρχηθεί πλήρως από αυτές. Χάρη στο πρόγραμμα κυρώσεων του ΟΗΕ (1990-2003), το Ιράκ είδε μια πτώση 87% στο κατά κεφαλήν εισόδημα από το 1989 έως το 1996 που οδήγησε στη διάλυση των κρατικών θεσμών.¹⁹ Ο Χουσεΐν –όπως και ο Μπασίρ– εξασφάλισε το καθεστώς του από πραξικοπήματα πολλαπλασιάζοντας τις υπηρεσίες ασφαλείας και τοποθετώντας την εξουσία σε άτυπα δίκτυα και παραστρατιωτικές δυνάμεις όπως η Jaysh al-Quds και η Fedayeen Saddam. Η αμερικανική εισβολή το 2003 απλώς ενίσχυσε μια διαδικασία που βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη.

Μετά την απόφαση των ΗΠΑ να διαλύσουν τον ιρακινό στρατό το 2003, οι επίσημες κρατικές δυνάμεις, στον βαθμό που υπάρχουν, είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με παραστρατιωτικές οργανώσεις, οι οποίες οργανώνονται με βάση την τοπικότητα, τη

θρησκευτική πίστη ή την εθνοτική ταυτότητα. Παρά τους ισχυρισμούς ότι οικοδομούν ένα ιρακινό κράτος μέσω μιας διαδικασίας ΜΤΑ και παρά τα 25 δισεκατομμύρια δολάρια που δαπανήθηκαν για την εκπαίδευση και τον εφοδιασμό ενός νέου εθνικού στρατού του Ιράκ, η αμερικανική δύναμη κατοχής διευκόλυνε τη διακυβέρνηση μέσω παραστρατιωτικών οργανώσεων, ενισχύοντας τις σουνιτικές ομάδες *Sahwa* κατά τη διάρκεια της περιβόητης «εφόδου», οι οποίες μόλις έναν χρόνο νωρίτερα πολεμούσαν εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών. Καθώς η εξουσία στο Ιράκ κατακερματιζόταν μετά την εισβολή, οι Ηνωμένες Πολιτείες προσπάθησαν να στρέψουν τη μία παραστρατιωτική οργάνωση εναντίον της άλλης. Ωστόσο, εξίσου συχνά, αυτές εκμεταλλεύονταν την κατάσταση, αποκτώντας εξοπλισμό και πόρους με έξοδα του κατακτητή.

Σήμερα, οι δυνάμεις ασφαλείας του Ιράκ είναι ένα περίπλοκο μείγμα ένοπλων ομάδων, πολλές από τις οποίες είναι επίσημα ενταγμένες στην κυβέρνηση, αλλά ουσιαστικά ανεξάρτητες από οποιαδήποτε πραγματική κεντρική εξουσία. Όπως και στη Σομαλία, η επισημοποίηση των παραστρατιωτικών οργανώσεων στο πλαίσιο των δυνάμεων ασφαλείας έχει αποκαλύψει τη μυθοπλασία περί μιας ενιαίας κυβέρνησης. Στη θέση της βρίσκεται μια σειρά από εκλογικές ομάδες, πολιτικούς ηγέτες και στρατιωτικές δυνάμεις, ενταγμένες στις επίσημες δομές του κράτους, αλλά όχι υπόλογες σε αυτό. Δεν μπορεί κανείς να πει ότι η μεγάλη ποικιλία ένοπλων φορέων που απαρτίζουν τις Μονάδες Λαϊκής Κινητοποίησης (ΜΛΚ) του Ιράκ –συμπεριλαμβανομένων των υποστηριζόμενων από το Ιράν δυνάμεων *fasa'il*– είναι ξεχωριστές από το κράτος. Αντίθετα, αποτελούν συστατικό μέρος του: η επισημοποίηση αυτών των δυνάμεων ως ΜΛΚ τους έδωσε πρόσβαση σε

conflict-hybrid-peace-how-militias-and-paramilitary-groups-shape-post-conflict).

19. J. Craze, «War by Another Name», *The Baffler*, 9 Μαΐου 2022 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://thebaffler.com/latest/war-by-another-name-craze>).

κρατικά κονδύλια και προστασία. Αντί να είναι ένα βήμα προς τη δημιουργία ενός εθνικού στρατού, η διαδικασία ΜΤΑ υπό την ηγεσία των ΗΠΑ εδραίωσε την κυριαρχία των παραστρατιωτικών οργανώσεων εντός της κρατικής δομής.

Αν και οι παραστρατιωτικές οργανώσεις σε μέρη όπως το Ιράκ και η Σομαλία αποτελούν πλέον μέρος του κρατικού μηχανισμού ασφαλείας, τα μέλη τους δεν είναι απλώς μισθωτοί υπάλληλοι, αλλά αυτοτελείς πολιτικοοικονομικοί παράγοντες. Το δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης παραστρατιωτικής οργάνωσης είναι επομένως ότι λειτουργεί ταυτόχρονα –όπως οι εμπορικές εταιρείες της Ευρώπης του 17ου και 18ου αιώνα– ως στρατιωτική δύναμη, πολιτικός φορέας και επιχείρηση. Μετά την ίδρυσή τους το 2013, ο Χεμέντι μετέτρεψε γρήγορα τις Δυνάμεις Ταχείας Υποστήριξης (ΔΤΥ) του Σουδάν σε πολυεθνική εταιρεία, ακολουθώντας τον δρόμο που χάραζαν τα άλλα όργανα ασφαλείας του Μπασίρ· ο στρατός του Σουδάν και η εθνική υπηρεσία ασφαλείας είναι τόσο οικονομικές αυτοκρατορίες όσο και στρατιωτικές δυνάμεις. Ο έλεγχός τους πάνω στην ακίνητη περιουσία, τις τράπεζες και τις εμπορικές υπηρεσίες εξασφαλίζει την αυτονομία τους από το κράτος.

Το χρυσάφι αποτέλεσε τον καταλύτη για τον μετασχηματισμό των ΔΤΥ. Μετά την ανεξαρτησία του Νότιου Σουδάν το 2011, το Σουδάν έχασε το 75% των εσόδων του από το πετρέλαιο, καθώς τα κοιτάσματα που προστάτευαν οι παραστρατιωτικές ομάδες των Νουέρ βρίσκονταν όλα στον Νότο. Ο Μπασίρ φοβόταν ότι, χωρίς τα πετροδολάρια να λιπαίνουν τις δομές εξουσίας, το σύστημα πατρωνίας στο οποίο βασιζόταν για την εξαγορά πολιτικής πίστης θα κατέρρεε. Έτσι, προσπάθησε επείγοντως να επαναπροσανατολίσει την οικονομία

του Σουδάν και, από το 2011 έως το 2014, η χώρα γνώρισε μια «έκρηξη χρυσοθηρίας». Ενώ η κυβέρνηση του Μπασίρ αρχικά είχε οραματιστεί την εξόρυξη χρυσού ως μια αποδοτικά οργανωμένη κλειστή βιομηχανία, η έλλειψη κρατικής ικανότητας οδήγησε σε ευρεία διάδοση της βιοτεχνικής εξόρυξης (ο όρος υπονοεί λανθασμένα μια καλλιτεχνική διάσταση σε επικίνδυνες μορφές εξόρυξης). Σε αντίθεση με την παραγωγή πετρελαίου, η βιοτεχνική εξόρυξη χρυσού συνήθως απαιτεί μια μεγάλη δύναμη ασφαλείας για την πειθάρχηση των εργατών και την προστασία των ορυχείων. Οι ΔΤΥ ήταν ακριβώς μια τέτοια δύναμη. Το 2017, ο Χεμέντι ανέλαβε τον έλεγχο του ορυχείου Jebel Amer και ίδρυσε μια σειρά εταιρειών χαρτοφυλακίου για να στέλνει τον χρυσό στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ). Μέσω αυτών των εταιρειών, κατάφερε να αποκτήσει τεράστια περιουσία ελέγχοντας την αγορά και την εξαγωγή του χρυσού, εκτός του πλαισίου του κράτους. Η αδιαφάνεια των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των ΔΤΥ αντικατοπτρίζει εκείνη του παγκόσμιου εμπορίου πρώτων υλών γενικότερα· ο χρυσός από το Νταρφούρ εξαφανίζεται μέσα σε ένα διεθνές σύστημα που, αν και συχνά ενδιαφέρεται να εντοπίσει τελικά προϊόντα, παραμένει βαθιά αδιάφορο να αποκαλύψει τις βίαιες εργασιακές σχέσεις που καθιστούν δυνατό το παγκόσμιο εμπόριο.

Η σύγχρονη παραστρατιωτική βία συνδέεται με τις νέες μορφές παραγωγής εμπορευμάτων και τις νέες παγκόσμιες σχέσεις ανισότητας, και συχνά εντοπίζεται στις διαμάχες για την κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Τον Ιανουάριο του περασμένου έτους, οι συγκρούσεις²⁰ μεταξύ κυβερνητικών δυνάμεων και αντιπολιτευόμενων

20. Βλ. το άρθρο στη διεύθυνση: <https://www.crisisgroup.org/africa/central-africa/central->

παραστρατιωτικών οργανώσεων που πρόσκεινται στην Ένωση για την Ειρήνη (ΕΕΡ) στην Κεντροαφρικανική Δημοκρατία εντοπίστηκαν σε δύο βασικούς κόμβους: στο τελωνείο Βέλοκο, στον δρόμο προς το Καμερούν, και στη νομαρχία Vakaga, όπου οι δυνάμεις της ΕΕΡ είχαν παλαιότερα επιβάλει φόρους στους χειρώνακτες χρυσοθήρες. Στις ανατολικές περιοχές της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό (ΛΔΚ), η σύγκρουση²¹ μεταξύ μιας συσπείρωσης παραστρατιωτικών οργανώσεων που υποστηρίζεται από τη Ρουάντα, που ονομάζεται M23, και τον στρατό του Κονγκό (ο οποίος αναθέτει τις μάχες σε παραστρατιωτικές οργανώσεις και ιδιωτικές εταιρείες ασφαλείας), επιτρέπει σε μια αναδυόμενη τάξη διοικητών και πολιτικών να κερδοσκοπήσει μέσω της στρατιωτικοποίησης της συσσώρευσης κεφαλαίου χάρη στους φόρους στα σημεία ελέγχου και την εκτροπή της ανθρωπιστικής βοήθειας.²²

Ωστόσο, παρά τις φαντασιώσεις ορισμένων αμερικανικών ΜΚΟ, οι συγκρούσεις μεταξύ παραστρατιωτικών οργανώσεων για τις περιοχές εξόρυξης πόρων και τους κόμβους των παγκόσμιων συστημάτων μεταφορών δεν σημαίνουν ότι η κυριαρχία των παραστρατιωτικών οργανώσεων μπορεί απλώς να αναχθεί σε μια αφήγηση περί άπληστων Αφρικανών που τρομοκρατούν τους τοπικούς πληθυσμούς

και μάχονται για τους πόρους.²³ Η σχέση μεταξύ της ανόδου των παραστρατιωτικών οργανώσεων και της εξόρυξης πόρων είναι πιο περίπλοκη από μια ιστοριούλα περί μοχθηρών πολέμαρχων που πωλούν «ματωμένα διαμάντια». Μια τέτοια αφήγηση απευθύνεται σε όσους προσβλέπουν σε διαμάντια απαλλαγμένα από συγκρούσεις και ενοχές για τους δυτικούς καταναλωτές, αλλά αφήνει άθικτη την υποτελή θέση της Κεντρικής Αφρικής στην παγκόσμια οικονομία ως απλού προμηθευτή πρώτων υλών. Αποκρύπτει επίσης τον ρόλο των παγκόσμιων αγορών εμπορευμάτων, οι οποίες χαρακτηρίζονται από πλήρη αδιαφάνεια, στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας των παραστρατιωτικών οργανώσεων. Σε μια επισκόπηση του Γραφείου Κυβερνητικής Λογοδοσίας των ΗΠΑ για τα «ορυκτά των πολεμικών συγκρούσεων» (στα οποία περιλαμβάνονται ο κασίτερος, το βολφράμιο, το ταντάλιο και ο χρυσός) για το 2022 διαπιστώνεται ότι οι μισές από τις εταιρείες που συμμετείχαν στην έρευνα δεν μπορούσαν να εξηγήσουν από πού προέρχονταν, *συνολικά*, τα ορυκτά που χρησιμοποιούσαν.²⁴

Η οικονομία των παραστρατιωτικών ομάδων δεν περιορίζεται απλώς –ή ακόμα και πρωτίστως– στο σημείο της εξόρυξης. Επικεντρώνεται όχι τόσο στον τρόπο παραγωγής, όσο στους κόμβους των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων. Η ανάλυση του Σούτεν για την κατάρρευση των κρατικών υποδομών στη σημερινή Λαϊκή Δημοκρατία

african-republic/dix-ans-apres-le-coup-detat-la-republique/

21. C.N. Vogel, «Intractable Crisis», *New Left Review Sidecar*, 14 Μαρτίου 2024 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://newleftreview.org/sidecar/posts/intractable-crisis>).

22. J.K. Stearns, *The War That Doesn't Say Its Name: The Unending Conflict in the Congo*, Princeton University Press, 2022.

23. C.N. Vogel, *Conflict Minerals, Inc. War, Profit and White Saviourism in Eastern Congo*, Hurst, 2022.

24. «Conflict Minerals: 2022 Company Reports on Mineral Sources Were Similar to Thos Filed in Prior Years», U.S. Government Accountability Office, 2022 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.gao.gov/products/gao-23-106295>).

του Κονγκό (ΛΔΚ) αποτελεί ένα καλό παράδειγμα του πώς λειτουργούν οι οικονομίες των παραστρατιωτικών ομάδων. Μετά την κατάληψη της εξουσίας με πραξικόπημα το 1965, ο Μομπούτου Σέσε Σέκο χρησιμοποίησε τις υψηλές τιμές του χαλκού για να επεκτείνει τις κοινωνικές υπηρεσίες και να ξεκινήσει δραστηριότητες εθνικής ανοικοδόμησης. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και τις αρχές της δεκαετίας του 1980, η ΛΔΚ (τότε Ζαΐρ) υπέστη μια τεράστια οικονομική συρρίκνωση, που προκλήθηκε από την κατάρρευση των διεθνών τιμών των εμπορευμάτων, την απόσυρση του κράτους από τη συντήρηση των μεταφορικών οδών και μια άρχουσα τάξη που εδραιώθηκε μέσω διεθνών δανείων, απόκτησης δικαιωμάτων εξόρυξης και ιδιοποίησης κρατικών περιουσιακών στοιχείων.²⁵ Ακολούθησε μαζική εκροή κεφαλαίων – με την ανοχή των διεθνών χρηματοπιστωτικών θεσμών.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Μομπούτου άλλαξε πορεία και φιλελευθεροποίησε την εξόρυξη, επιταχύνοντας την ανάπτυξη του τομέα της βιοτεχνικής εξόρυξης, ο οποίος κατακλύστηκε από νέους ανθρώπους χωρίς προοπτική προσοδοφόρας απασχόλησης αλλού. Παράλληλα, πολλαπλασίασε τις υπηρεσίες ασφαλείας του για να προστατεύσει το καθεστώς του από πραξικοπήματα, ενώ κατακερμάτισε τη χώρα κατά μήκος εθνοτικών γραμμών. Αυτός ο κατακερματισμός συνεχίστηκε τη δεκαετία του 1980, καθώς η χώρα αγωνιούσε υπό το πρόγραμμα δομικής προσαρμογής του ΔΝΤ. Εν τω μεταξύ, ο αριθμός των οδικών μπλόκων αυξήθηκε δραστικά, καθώς οι πτωχευμένοι κρατικοί αξιωματούχοι, οι ηγέτες των παραστρατιωτικών οργανώσεων και οι κοινότητες ενίσχυσαν όλες τις μορφές ληστρικής δραστηριότητας, φορολογώντας τη με-

τακίνηση ανθρώπων και αγαθών ελλείψει άλλων μέσων για να τα βγάλουν πέρα. Τα σημεία ελέγχου εμφανίστηκαν κατά μήκος των οδών του διεθνούς εμπορίου, με το κολτάνιο και τα διαμάντια να αντικαθιστούν το ελεφαντόδοντο του δέκατου ένατου αιώνα.

Κατά μήκος αυτών των απορρυθμισμένων εφοδιαστικών αλυσίδων προκύπτουν νέες δυνατότητες για τις παραστρατιωτικές οργανώσεις. Στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, ορισμένες παραστρατιωτικές οργανώσεις έχουν οργανώσει κερδοφόρες επιχειρήσεις λεηλασίας ορυκτών. Άλλες ίδρυσαν ακόμη και δικές τους εταιρείες εξόρυξης, εκδίδοντας άδειες με πλήρη κρατική ισχύ. Ωστόσο, αυτές οι οργανώσεις είναι ακραίες περιπτώσεις. Το οικονομικό μοντέλο των παραστρατιωτικών βασίζεται κυρίως στον έλεγχο της κυκλοφορίας και όχι της παραγωγικής ικανότητας: όπως οι παλιοί αποικιοκράτες, έχουν αναλάβει τον τρόπο αρπαγής. Η υποστηριζόμενη από τη Ρουάντα M23 αποκομίζει τα κέρδη της όχι από την εξόρυξη αλλά από τα σημεία ελέγχου· οι πρώην γενοκτόνοι των Δημοκρατικών Δυνάμεων για την Απελευθέρωση της Ρουάντα (ΔΔΑΡ) επεκτάθηκαν σε επιχειρήσεις νόμιμες και παράνομες αφού κατέφυγαν στη ΛΔΚ.

Παρ' όλες τις διαφορές τους, οι περιοχές όπου το κράτος των παραστρατιωτικών οργανώσεων έχει επικρατήσει συνήθως έχουν εντυπωσιακά παρόμοια ταξική διάρθρωση. Σε όλες τις χώρες που εξετάστηκαν εδώ, μια ελίτ ραντιέρηδων έχει τα ηνία. Αυτή η ελίτ έχει εξωτερικές πηγές εισοδήματος: τη φορολόγηση των πόρων (πετρέλαιο, χρυσός, κολτάνιο) που κατευθύνονται στις παγκόσμιες αγορές εμπορευμάτων, τις εισροές από διεθνείς οργανισμούς (όπως η ανθρωπιστική βοήθεια) και τις επενδύσεις από ξένες δυνάμεις (για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τη διατήρηση της ει-

25. J. Trapido, «Africa's Leaky Giant», *New Left Review* 92, Μάρτιος/Απρίλιος 2015.

ρήνης και την αστυνόμευση). Τέτοιες ελίτ δεν εξαρτώνται από τη λαϊκή νομιμοποίηση αλλά από τη διεθνή υποστήριξη. Στο Νότιο Σουδάν, τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό και τη Σομαλία, καθώς και σε άλλες χώρες, δεν υπάρχει αναπτυξιακό κράτος. Υπάρχει μάλλον ένα κράτος-παρωδία, που επίσημα απαιτείται από το διεθνές σύστημα, αλλά ουσιαστικά δεν ενδιαφέρεται να παρέχει υπηρεσίες και να λογοδοτεί στον πληθυσμό που εξουσιάζει. Αντ' αυτού, το κράτος αποτελεί πηγή προσοδοφόρων συμβάσεων με εξωτερικούς παράγοντες, οι οποίες επιτρέπουν την υπεξαίρεση από την ελίτ. Το κράτος των παραστρατιωτικών δυνάμεων δίνει τη δυνατότητα σε αυτή την ασταθή ελίτ να δεσπόζει πάνω στα κατακερματισμένα έθνη-κράτη, στρέφοντας τη μία τοπική/εθνοτική ομάδα εναντίον της άλλης, ενώ παράλληλα επωφελείται από τη διεθνή φιλανθρωπία.

Ένας διαφορετικός τρόπος ληστείας επικρατεί στα κατώτερα στρώματα. Η κατάρρευση της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό, του Σουδάν και άλλων χωρών δημιούργησε μια τεράστια τάξη πλεοναζόντων νεαρών γυναικών και ανδρών που δεν μπορούν να βρουν παραγωγική απασχόληση στις θνησιγενείς οικονομίες. Οι δεκαετείς πόλεμοι σε αυτές τις χώρες έχουν δημιουργήσει τη δική τους δυναμική: εκτεταμένη αποστέρηση, καταστροφή της γεωργίας και τεράστια μεταφορά πλούτου στην ελίτ των ραντιέρηδων που έχει καταστήσει τις μορφές ζωής των αγροτών και των κτηνοτρόφων αφόρητες, καθώς όλο και περισσότεροι νέοι άνθρωποι ενηλικιώνονται. Για τους φίλους μου στο Νότιο Σουδάν, αν δεν είναι αρκετά τυχεροί ώστε να βρουν μια θέση εργασίας σε κάποια ανθρωπιστική οργάνωση, η ένταξη σε κάποια παραστρατιωτική οργάνωση είναι ένας από τους λίγους δρόμους που τους ανοίγονται στη

ζωή. Μια ανεκτή διαβίωση μπορεί να γίνει εφικτή, τουλάχιστον για κάποιο διάστημα, αναλαμβάνοντας καθήκοντα σε κάποιο σημείο ελέγχου, φορολογώντας, λεηλατώντας και ληστεύοντας άμαχους πληθυσμούς. Συχνά στο Νότιο Σουδάν, οι νέοι άνδρες εντάσσονται σε τοπικές δυνάμεις άμυνας που εξηγείρονται κατά της τάξης των ραντιέρηδων που εκτοπίζει τις κοινότητες τους και λεηλατεί τα χωριά τους, αλλά η υποτελής θέση αυτών των δυνάμεων στην πολιτική οικονομία της χώρας σημαίνει ότι μπορούν εύκολα να εργαλειοποιηθούν από την ίδια ελίτ και να στραφούν εναντίον άλλων κοινοτήτων.

Αυτό το πλεόνασμα νέων ανθρώπων είναι το τρίτο βασικό συστατικό για την άνοδο των σύγχρονων παραστρατιωτικών οργανώσεων. Όπως μπορεί κανείς να παρατηρήσει στη ΛΔΚ, η στρατιωτικοποίηση της καθημερινής ζωής έχει γενικεύσει τη μορφή της παραστρατιωτικής οργάνωσης. Είτε ως αμυντική κίνηση είτε για την απόκτηση σπάνιων πόρων, οι κοινότητες στήνουν πλέον τα δικά τους μπλόκα για τη φορολόγηση του εμπορίου. Όλοι γίνονται μέλη παραστρατιωτικών οργανώσεων.

Οι εξωτερικές δυνάμεις μπορούν εύκολα να παρέμβουν σε τέτοια κατακερματισμένα περιβάλλοντα. Στη Σομαλία οι παραστρατιωτικές οργανώσεις υποστηρίζονται από τα ΗΑΕ και το Κατάρ, στη Λιβύη από την Τουρκία, το Κατάρ, τη Ρωσία και τη Γαλλία, μεταξύ άλλων, και στο Σουδάν από τα ΗΑΕ, τη Ρωσία, την Τουρκία και το Ιράν. Αλλά το κράτος των παραστρατιωτικών οργανώσεων είναι κανόνας μόνο για ένα μέρος του κόσμου. Μέσα στο σύστημα των εθνών-κρατών, όπως υποστήριξε κάποτε ο Αμιτάβ Γκος,²⁶ όλο και περισσότερο διακρί-

26. A. Gosh, «The Global Reservation: Notes toward and Ethnography of International Peace-keeping», *Cultural Anthropology* τ. 94, ν. 3, 1994.

νονται δύο κατηγορίες χωρών. Στην πρώτη κατηγορία, τα σύνορα είναι σεβαστά, το κράτος υπόσχεται να προσφέρει τουλάχιστον ένα ψήγμα ασφάλειας και οι κυβερνήσεις έχουν την ικανότητα να ενεργούν σχετικά αυτόνομα από τις εθνοτικές και οικονομικές δυνάμεις που τις συγκροτούν. Στην άλλη κατηγορία χωρών, το κράτος είναι μια μυθοπλασία στην οποία επιμένει η διεθνής κοινότητα. Οι προσπάθειες για την οικοδόμηση κράτους σε αυτές τις χώρες έχουν οδηγήσει μόνο στην εκχώρηση περισσότερης εξουσίας στις ελίτ των ραντιέρηδων, που βασίζονται σε εξωτερικούς πόρους, και που έχουν κατακερματίσει τα έθνη που κυβερνούν.

Οι πρόσφατες απόπειρες των παραστρατιωτικών οργανώσεων να ανατρέψουν αυτή την τάξη και να πάρουν την εξουσία για λογαριασμό τους αποκαλύπτουν την ένδειξη της. Ο σουδανικός στρατός θέλει να παρουσιάσει τις ΔΤΥ ως μια ομάδα μισθοφόρων που σκοπεύει να λεηλατήσει το κράτος και να συγκεντρώσει πλούτο. Αλλά αυτή η συνηθισμένη λεηλασία είναι απλώς η πραγματικότητα του σουδανικού κράτους από τη δεκαετία του 1980. Το κράτος των παραστρατιωτικών οργανώσεων είναι η λογική συνέπεια των κρατών-παρωδία που στηρίχθηκαν από τη διεθνή κοινότητα τα τελευταία τριάντα χρόνια. Στη Λιβύη, υπάρχει μια αναδυόμενη νέα τάξη πραγμάτων μετά από μια δεκαετία εμφύλιου πολέμου: μια σειρά από αντίπαλες παραστρατιωτικές οργανώσεις, υποστηριζόμενες από διαφορετικούς διεθνείς παράγοντες, που αποφάσισαν ότι είναι πιο επικερδές να μοιραστούν τα λάφυρα του κράτους από το να πολεμήσουν έναν ακόμη εμφύλιο πόλεμο.²⁷

Αντί να διορίζουν απλώς πολιτικούς σε αξιώματα και να κυβερνούν από το παρασκήνιο, αναλαμβάνουν τώρα ενεργό ρόλο στον καθορισμό των υποθέσεων του κράτους.

Στο Σουδάν, όπως και αλλού, αποτελεί μερικές φορές πειρασμό να παρουσιάσουμε αυτές τις παραστρατιωτικές οργανώσεις με ηρωικό τρόπο – να τις δούμε ως τις μόνες δυνάμεις που προσπαθούν να αντισταθούν στην ελίτ των ραντιέρηδων που λεηλατεί τη χώρα. Ωστόσο, οι ΔΤΥ δεν έχουν κανένα σχέδιο για τη διακυβέρνηση στο Σουδάν. Η πολιτική τους στρατηγική είναι απλώς το κατοπτρικό είδωλο των πρώην προστατών τους στις υπηρεσίες ασφαλείας: επιθυμούν να γίνουν η ελίτ των ραντιέρηδων, όχι να αλλάξουν το σύστημα.

Το κράτος των παραστρατιωτικών οργανώσεων δεν προέκυψε λόγω της αποτυχίας του ιρακινού ή του σουδανικού λαού. Ακριβώς το αντίθετο: είναι η διεθνής οικονομική τάξη και η φενάκη του συστήματος των εθνών-κρατών που στηρίζει την ελίτ των ραντιέρηδων, επιτρέπει την κατάληψη της εξουσίας από τις παραστρατιωτικές οργανώσεις και παγιώνει την ανάδυση δύο κατηγοριών εθνών-κρατών.

Η αλλαγή αυτής της δυναμικής δεν είναι εύκολη. Το βέβαιο είναι ότι το φιλελεύθερο όνειρο ενός βεμπεριανού κράτους δεν προσφέρει καμία λύση· η παρωδία της κρατικής οικοδόμησης έχει ξεκάθαρα κλείσει τον κύκλο της. Οποιαδήποτε εναλλακτική λύση θα πρέπει να έχει ως στόχο τις εφοδιαστικές αλυσίδες και τις διεθνείς αγορές εμπορευμάτων που καθιστούν δυνατή την εξουσία των παραστρατιωτικών οργανώσεων. Αν οι διεθνείς παράγοντες ενδιαφέρονταν πραγματικά για πιο δημοκρατικές μορφές διακυβέρνησης σε μέρη όπως το Σουδάν, θα αντιμετώπιζαν την αυξανόμενη κρίση χρέους που απειλεί να παραλύσει περαιτέρω τις δυνατότητες του

27. W. Lacher, «Libya's New Order», *New Left Review Sidecar*, 26 Ιανουαρίου 2023 (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://newleftreview.org/sidecar/posts/libyas-new-order>).

Παγκόσμιου Νότου. Αντί να στηρίζει εικονικές κυβερνήσεις, η διεθνής κοινότητα θα μπορούσε να επικεντρωθεί στην πραγματική κινητήρια δύναμη της συμμετοχής σε παραστρατιωτικές οργανώσεις: ένα αυξανόμενο πλεόνασμα νεαρών γυναικών και ανδρών που απορρίπτονται από την παγκόσμια οικονομία, το οποίο δεν μπορεί να απορροφηθεί από τις χώρες στις οποίες ζει, αν δεν πραγματοποιηθούν μαζικοί οικονομικοί μετασχηματισμοί σε πλανητική κλίμακα.

